Tečaj XIX. List 10.

NOVICE

gospodarske, obertniške in narodne.

Izhajajo vsako sredo po celi pôli. Veljajo v tiskarnici jemane za celo leto 3 fl. 60 kr., za pol leta 1 fl. 80 kr., za četert leta 90 kr. pošiljane po pošti pa za celo leto 4 fl. 20 kr., za pol leta 2 fl. 10 kr., za četert leta 1 fl. 5 kr. nov. dn.

V Ljubljani v sredo 6. marca 1861.

Nove vélike postave za vse cesarske dežele. *)

Cesarski diplom (patent) od 20. oktobra lanskega leta je obljubil narodom avstrijanskim novo vladanje, kterega bistvena reč je to, da vprihodnje ne bo cesar več sam le po zaslišanji svojih ministrov, deržavnega svetovavstva in deželnih poglavarjev postav in ukazov dajal, davkov nakladal itd., ampak da bojo v vsem tem imeli tudi poslanci govoriti in skleniti, ki jih bo ljudstvo volilo v deržavni zbor in v deželne zbore.

Čeravno v teh pravicah, ki jih dodelujejo te nove postave, se še pogreša dokaj, kar je bistvo prave ustavne ali konštitucijne vlade in kamor posebno to spada, da so ministri deržavnemu zboru odgovorni za vse to, kar brez zaslišanja deržavnega zbora v posebnih okoljšinah storé (ktera odgovornost pa v tej ustavi ni izrečena in za tega voljo je §. 13 ustave deržavnega zbora po pravici največja spodtika), moremo vendar za zdaj zadovoljni biti s tem, kar smo prejeli. Velika oblast je vendar dana ljudstvom, in njih naloga v deržavnih in deželnih zborih bo, da po postavni in mirni poti dosežemo sčasoma vse, česar zahteva prava ustavna vlada. Saj ena krepka korenina je s tem, kar so nam cesar 26. svečana t. l. dali, ustavnemu drevesu v cesarstvu našem zasajena; to je gotovo. Naša bo naloga, da bo to drevo krepko rastlo, se čversto razvijalo in lep sad donašalo; kajti stara resnica je in poterjena po zgodovini, da narodi imajo, kar si sami zaslužijo. Res je sicer tudi, da po §. 12 ustave za deržavni zbor mora vsaka reč v obéh zbornicah deržavnega zbora sklenjena biti, ako hoče priti cesarju v poterjenje, in da zgornja ali gospôska zbornica utegne marsikaj podreti, kar je zbornica doljna ali zbornica poslancov sklenila. Al taka je tudi v drugih deželah, ktere imajo — nekako drugać — dve zbornici, kakor na Angležkem, v Belgii in na Pruskem. Če je reč pametna, pravična, potrebna, je gospôska zbornica, če jo tudi enkrat, dvakrat overže, tretjikrat ne bo mogla lahko pod klop vreči, ker zoper take enostranske sklepe, ako bi se primerili, je očitnost najbolje zdravilo; pri odpertih vratah se ne stavi luč tako lahko pod mernik kakor pri zapertih, in hvala Bogu! da bojo vsi zbori očitni in odperti vsakemu. Bodimo tedaj zadovoljni s tem, kar imamo, in prizadevajmo si, da nam možje, ktere bomo sami volili v zbore, ne bojo pogubili kar nam je dano, marveč da na postavni poti še pridobijo, kar nam je treba. Sedaj je res vse le še na papirji; al cesar, oklicaje novo ustavno vladanje, so ob enem določili, da v 15 deželah se bojo 6. dan prihodnjega mesca aprila ob enem začeli deželni zbori, 29. dan prihodnjega mesca pa deržavni zbor vseh dežel avstrijanskih na Dunaji. Že uni mesec bo tedaj začela beseda resnica postajati.

Po tem vvodu prestopimo k naznanilu tega, kar je dunajski vladni časnik 27. dan p. m. oklical. Al ker so skor debele bukve, kar cesarski razglasi zapopadajo, moremo le važniše rečí iz njih posneti, da bravci naši hitro hitro zvedó, kako in kaj.

Na čélu velikih novih postav stojí

Oklicni patent cesarski.

V 7 razdelkih tega patenta razglaša Njih veličanstvo cesar 1) da gledé na cesarski diplom od 20. oktobra se določi za vse cesarske dežele deržavni zbor in se mu dodeli moč deržavne ustavne postave, 2) da za Ogersko, Horvaško in Slavonsko in pa Erdeljsko so že pred dane bile deželne ustave, 3) danes podelijo vsem drugim deželam ustavo s to izjemo, da Dalmacii dodeljena deželna ustava še ne more popolnoma veljavna biti, ker razmera med Dalmacijo in Horvaško-Slavonskim še ni do dobrega sklenjena, 4) za Štajarsko, Koroško, Salcburško in Tiroljsko poprej oklicana deželna ustava se prekliče, 5) za lombardsko-beneško kraljestvo naj na enaki podlagi izdela deržavno ministerstvo ustavo; do tistega časa naj kongregacija ima pravico poslati zbornike v zbor; v 6. razdelku oklicujejo cesar slovesno zapopadek vseh ustavnih postav za ustavo cesarstva in obetajo, ne le sami se zvesto zvesto po nji ravnati, temuč nakladajo to dolžnost vsem svojim naslednikom, zagotovljaje, da jo hočejo s celo svojo močjo varovati vsakega napada, pa tudi na to gledati, da jo vsak spolnuje in se po nji ravná; 7) ta patent z vsemi ustavnimi postavami se ima shraniti na Dunaji v cesarskem arhivu, v arhivu vsake dežele pa še posebej ustava deržavnega zbora in njenega deželnega zbora.

Ustava za deržavni zbor.

Vse dežele avstrijanskega cesarstva, ali krajše rečeno, deržavo avstrijansko zastopuje deržavni zbor.

Deržavni zbor obstojí iz zbornice gospodov (zbornice gospôske) in zbornice poslancov (zbornice poslanske).

Udje zbornice gospôske so polnoletni cesarjeviči (princi), polnoletni glavarji tistih avstrijanskih žlahtnikov, ki imajo velike grajšine, in kterim cesar dedno čast deržavnega zbornika podelí, véliki škofi (nadškofi) in škofi, ki so knezi. Še nekterim drugim posebno slovečim, za deržavo ali cerkev, za vede ali umetnije zasluženim možem si pa cesar prideržuje, čast deržavnega zbornika podeliti.

Zbornica poslancov bo štela 343 zbornikov in sicer tako-le: za Ogersko 85, za Česko 54, za Lombardo-Beneško 20, za Dalmacijo 5, za Horvaško in Slavonsko 9, za Galicijo in kar se k nji šteje 38, za Avstrijo pod Anižo 18, nad Anižo 10, za Salcburško 3, za Štajarsko 13, za Koroško 5, za Krajnsko 6, za Bukovino 5, za Erdeljo 26, za Marsko 22, za Šlezijo 6, za Tirole 12, za Istro, Gorico, Gradiško, Terst in okolico njegovo 6.

Deželni zbor vsake dežele naravnost voli svoje poslance v deržavni zbor; kdor dobí čez polovico glasov v deželnem zboru, je za deržavnega poslanca izvoljen; pri tej volitvi je pa gledati na to, da po deželni postavi v de-

*) Te nove, že tako dolgo pričakovane postave so toliko važne za nas vsakega, da jih, opustivši vse drugo, kar sicer devljemo na pervo stran, postavimo današnjemu listu na čélo.

Vred.

želni zbor določeno število poslancov posamnih okrajev, mest in skupščin jih pride v primeri v deržavni zbor.

Cesar izvoli izmed deželnih zbornikov predsednika in podpredsednika deržavnega zbora.

Vsako leto se skliče deržavni zbor.

V oblast ali opravilstvo celega ali vkupnega deržavnega zbora spada: 1) vse, kar zadeva rekrutbo (rekrutirengo), 2) kar se tiče kovanega ali papirnatega dnarja, colne in kupčijske, poštne, telegrafne in železnočestne zadeve, 3) dnarstveni stan deržave, to je, dohodke in stroške, posojila, prodajo ali zadolženje nepremakljivega deržavnega premoženja, povišanje obstoječih in vpeljanje novih davkov, davšin in dacov.

Zraven tega celega ali vkupnega deržavnega zbora, v kterem se snidejo poslanci vseh avstrijanskih dežel, je pa še drug ožji deržavni zbor, v kterega ne pridejo poslanci pod ogersko krono združenih dežel, ampak le vsi drugi, ako gré za reči, ki le samo te dežele brez Ogerskega zadevajo.

Če misli vlada, da so nove postave potrebne ali se imajo premeniti stare, jih predloži deželnemu zboru. Pa deržavni zbor ima tudi sam pravico, sprožiti nove postave,

Da kaka reč obveljá za postavo, morate obé zbornici v tem edine biti in cesar jo poterditi.

Če je za kaj sila, pa ravno takrat ni deržavni zbor zbran, ima ministerstvo dolžnost, prihodnjemu deržavnemu zboru razodeti, zakaj je to ali uno storilo in s kakošnim nasledkom je to reč opravilo.

Da kakošna reč za sklenjeno veljá, mora več kot polovica pričujočih zbornikov jo skleniti.

Če zbornici mislite, da naj se kaj v tej ustavi prenaredí, morate najmanj dve tretjini v vsaki zbornici za to biti.

Poslanci ne smejo od svojih volivcov nobenih napotil ali zaukazov sprejeti.

Ministri, dvorni kancelarji in predstojniki glavnih oblastnij imajo pravico zmiraj pričujoči in vselej zaslišani biti; glasovati smejo pa le tadaj, ako so ob enem tudi zborniki.

Seje obeh zbornic so očitne. V posebnih okoljšinah se sme pa zbornica zapreti, ako predsednik ali 10 zbornikov to terja, in potem, ko so se poslušavci umaknili, zbornica skrivno obravnavo sklene.

Deržavni zbor se odloží ali razpustí, če cesar ukaže.

Pervi deržavni zbor je poklican na Dunaj 29. aprila t. l.

Pismi cesarjevi do ogerskega dvornega kancelarja Vay-a in do predsednika horvaško-slavonskega Mazuranića naročujete jima, naj berž nasvetujeta, kako naj se skličejo iz ogerskega in horvaško-slavonskega deželnega zbora poslanci v skupni deržavni zbor na Dunaj.

Ustava za deržavni svèt.

Cesar si po tej postavi, ktere pa ne bomo na drobno razkladali, zato, ker nam ni tako imenitna, še izvoli za-se in za svoje ministre nekoliko svétnikov, da so jim s svojimi svéti na pomoč, preden se kakošna postava ali kaj tacega podá deržavnemu zboru v prevdarek in sklep. Koliko jih bo, bo še le pozneje določeno. — Stari stanovitni deržavni svèt je tedaj s tem razpušen.

Ustava za deželne zbore.

Ustav za deželne zbore je oklicanih za 15 dežel avstrijanskega cesarstva, namreč za Česko, — Dalmacijo, — Galicijo z Vladimirijo in Krakovem, — za Avstrijo pod Anižo, — Avstrijo nad Anižo, — Salcburško, — Štajarsko, — Koroško, — Krajnsko, — Bukovino, — Marsko, — Šlezko, — Tiroljsko in Vorarlberško, — Istro, Goriško, Gradisko in Terst z okolico njegovo.

Vsaka dežela bo na svojem mestu imela svoj deželni zbor, ki se bo letos povsod začel 6. dan aprila (malega travna).

Iz ustave za deželne zbore posnamemo sledeče poglavitniše postave:

Deželne zadeve zastopa deželni zbor. Kar spada deželi v oblast, to spolnuje ali deželni zbor (Landtag) ali pa deželni odbor (Landesausschuss).

Po velikosti dežele ima deželni zbor več ali manj zbornikov (poslancov). Tako jih ima štajarski deželni zbor 63, namreč: knezoškofa graškega in labodskega, rektorja graškega vseučilišča, in 60 izvoljenih poslancov, namreč: 12 velikih posestnikov (grajšakov), — 25 poslancov, ki jih volijo mesta in tergi (tako, na priliko, voli Gradec 4, Marburg 1, Celje, Brežče, Laško, Sevnica, Gornji grad, Ljubno, Mozirje, Žavce in Vojnik skupaj 1, Slovenji Gradec, Slovenja Bistrica, Soštajn, Muta, Marbeg in Vozenica skupaj 1, Ptuj, Ormož, Središče, Lutomer, Rogatec skupaj 1, Radgona, Cmurek, Stras in Gnas skup 1, itd.) -- 6 poslancov, ki jih volite kupčijske zbornici v Gradcu in Leobnu, — in pa 23 poslancov, ki jih volijo soseske (občine) na kmetih, razverstene po političnih okrajih (becirkih). — Krajnski deželni zbor bo imel 37 zbornikov: knezoškofa in 36 izvoljenih poslancov, namreč 10 grajšakov, — 8, ki jih volijo mesta in tergi (Ljubljana voli 2, Idrija 1, Kranj in Loka skupaj 1, Teržeč, Radoljca, Kamnik 1, Postojna, Verhnika, Lož 1, Novomesto, Višnjagora, Černomelj, Metlika, Kostanjevica, Kerško skupaj 1, Kočevje in Ribnica 1), — kupčijska zbornica voli 2, — soseske na kmetih, po cesarskih kantonih razverstene, jih volijo 16. — Koroški deželni zbor bo imel tudi 37 zbornikov, namreč knezoškofa, 10 grajšakov, — 9 iz mest in tergov izvoljenih, namreč: Celovec voli 2, Belak 1, vse ostale mesta in tergi pa skupaj 6, — kupčijska zbornica jih voli 3. — Za Terst z okolico njegovo je mestni odbor deželni zbor, — Goriško in Gradiška imate v Gorici svoj deželni zbor, ki bo štel 22 zbornikov, namreč kneza in vélikega škofa, 6 grajšakov, 5 poslancov, ki jih volijo mesta, tergi in obertnijski kraji, namreč: Gorica 2, Kormons in Gradiška skupaj 1, Cervinjan, Teržec (Monfalcone) in Grad skupaj 1, Tomin, Bovec, Koborid, Kanale in Ajdovšina skupaj 1, — kupčijska zbornica v Gorici 2, občine (komuni) na kmetih jih volijo vse skupaj 8. — Istra bo imela svoj deželni zbor v Poreču s 30 zborniki, namreč: škofa teržaško-koperškega, škofa poreško-pulskega, in škofa kerškega (Veglia), 5 grajšakov, 5 poslancov iz mest in tergov, namreč 1, ki ga voli Rovinj, 1 Pirano, Koper in Isola skupaj 1, Poreč, Umag, Novigrad skupaj 1, Vodjan, Pulj, Labin in Plomin skupaj 1, Montona, Buje, Vižjan in Buzet skupaj 1, Pazen, Volovska, Kazina, Lovrana, Moščenice 1, Losinj mali, Cres in Kerk skupaj 1, — kupčijska zbornica v Rovinji 2, — 12 poslancov pa volijo skupaj občine (komuni) po kmetih, razverstene po kantonih.

Cesar izvoli za vodníka deželnega zbora izmed zbornikov moža, ki mu je v večjih deželah ime „deželni maršal“, v manjših (kakor na Štajarskem, Krajnskem, Koroškem, Primorskem itd.) pa deželni glavar (Landeshauptmann), in njegovega namestnika. Opravilo njih kakor vseh zbornikov terpi 6 let. Volivci ne morejo več preklicati volitev takih mož, ki so jih za poslance v deželni zbor ali za zbornike izvolili. Po preteku 6letne dôbe izvoljeni zborniki se smejo spet voliti.

V zbor izvoljeni poslanci ne smejo od svojih volivcov nobenih zaukazov sprejeti.

Cesar skliče zbor vsako leto in sicer v poglavno mesto dežele, če se kam drugam ne ukaže. Vsaki čas more cesar zbor razpustiti.

Namesto prisege poslanci pri dohodu v zbor sežejo v

roko deželnemu glavarju in obljubijo cesarju zvestobo in pokoršino, spoštovanje postav in vestno spolnovanje svojih dolžnost.

Deželni odbor (Ausschuss) šteje pod predsedništvom glavarjevim po več ali manj odbornikov (štajarska, krajnska, koroška, primorska dežela jih imajo po 4), med kterimi enega volijo od grajšakov izvoljeni poslanci, enega od mest, tergov in kupčijskih zbornic izvoljeni, enega od kmetiških sosesk (občin) izvoljeni, enega pa vsi poslanci skupaj. Za vsakega odbornika se voli tudi en namestnik.

Opravilstvo odbornikov in namestnikov terpí 6 let, to je, tako dolgo, dokler terpí dôba deželnega zbora, pa še toliko dalje, dokler ni od novega zbora nov odbor izvoljen.

Odborniki morejo v mestu deželnega zbora svoje stanovitno stanovanje si izbrati in prejmejo za svojo službo iz deželne kase plačilo, ki ga določi deželni zbor.

Deželni zbor je za to, da pomaga po določilih ces. diploma od 20. oktobra l. l. pri postavodajanji v deželnih zadevah.

Vlada predloží postave deželnemu zboru v prevdark in sklep; pa tudi deželni zbor sam ima pravico, v deželnih zadevah nove postave nasvetovati. Da pa kakošna reč obveljá za postavo, mora deželni zbor, to je, čezpolovičnica poslancov, ž njo zastopljen biti, cesar pa jo poterditi.

Postava, ki jo je zavergel cesar ali pa deželni zbor, se ne sme v ravno tisti seji vdrugíč predložiti.

Deželne zadeve, ki spadajo v opravilstvo deželnega zbora, so: vse uravnave zastran deželnih rečí, ki zadevajo kmetijstvo, deželne stavbe (zidanja), iz deželnega premoženja plačane milodarne naprave (bolnišnice, ubožnice itd., dohodki in strošk deželni, prevdark in rajtengo čez to, nakladanje davkov za deželne potrebe, posojila na rajtengo deželne lastnine, srenjske, cerkvene in šolske zadeve, vojaška priprega (foršpan), ukvartiranje soldatov in več druzih rečí, ki zadevajo blagor ali potrebšine dežel, ktere bo še posebej vlada deželnim zboram izročila.

Deželni zbor je dalje poklican posvetovati se in svete sprožiti o tem, ali so za celo cesarstvo oklicane postave tudi dostojne za deželo, in takega več. Deželni zbor skerbi za dobro gospodarstvo deželnega premoženja; zavoljo cesarskih davkov mu je izročeno čuti nad tem, ali so davki prav razdeljeni (razparteni), da se davki po predpisu izterjajo in cesarskim kasam izročijo; tudi ima pravico za deželne potrebe davek razpisati kot priklado k cesarskim davkom, toda ne več kot 10 gld. na 100; za višjo priklado ali celó novo priklado mora pa dobiti popred cesarsko dovoljenje.

Deželni zbor voli poslance v deržavni zbor.

Deželni zbor določi, koliko vradnikov naj si udinja deželni odbor za svoje kancelijske potrebe in kako naj jih plačuje.

Seje deželnega zbora so očitne, in le takrat, kadar predsednik ali 6 zbornikov želí skrivno obravnavo kakošne rečí, se morajo vrata zapreti, ako to zbor sklene.

Vse, kar deželni zbor v svoje posvetovanje vzame, pride pred njega ali 1) kot vladni predlog ali 2) kot predlog deželnega odbora ali kakega druzega od zbora izvoljenega odbora, ali 3) kot predlog kakega posamnega zbornika, ki pa mora svoj predlog poprej predsedniku podati, da se v posebnem odboru sklene, ali se predlog ima vzeti v posvèt deželnega zbora ali pa odbiti.

Da ktera reč za sklenjeno veljá, mora čez polovico pričujočih zbornikov za njo biti.

Če bi se hotla ustava deželnega zbora tú ali tam premeniti, morajo saj 3 četertine vseh zbornikov pričujoče biti in saj 2 tretjíni za to premembo glasovati.

Deželni zbor ene dežele se ne sme z nobenim drugim deželnim zborom meniti.

Deputacije (poslanstva) niso pripušene v deželni zbor; peticije (prošnje) pa sme deželni zbor le tadaj sprejeti, kadar mu jih izročí kak zbornik.

Deželni zbor sme v svojem imenu deputacijo (poslance) do cesarja le tadaj poslati, ko je poprej dovoljenje za to od cesarja dobil.

Kako pa se voli v deželni zbor.

Pri teh volitvah je dvojni razloček: véliki posestniki (grajšaki), mesta in tergi volijo po volitni postavi svoje poslance naravnost, to je, tisti, ki imajo pravico voliti, (namreč v srenjah s temi volitnimi razredi vsi volivci 1. in 2. razreda, v 3. pa tisti, ki plačajo najmanj 10 god. davka, v srenjah z manj kot 3 volitnimi razredi pa perve 2 tretjini srenjčanov, ki naj več davka plačujejo) se naznani, ta dan bo tù ali tam volitev; oni pridejo skupaj in kakor pri volitvah mestnih odbornikov volijo tega ali unega; kdor dobí čez polovico glasov, je za poslanca deželnega zbora izvoljen. To se pravi volitev naravnost ali neposrednja ali direktna volitev. Drugače pa je pri soseskah na kmetih, ki tudi po postavno določenem številu prebivavcov, v en voliten kamp skup vzetih, volijo poslanca v deželni zbor, pa ne naravnost, ampak oni volijo najpred volivce (može), kterim se bo pravica dala, poslanca voliti. Ta volitev bo tedaj le po tem ovinku, da izvoljeni možje bojo volili še le poslanca; ta se imenuje volitev ne naravnost, ali posrednje ali indirektno.

Kako pa ima ta reč od rok iti, naznanuje volitna postava na drobno, ki bo tako vsaki soseski po kantonski gosposki kmali na znanje dana.

Za poslanca v deželni zbor se more vsak voliti, ki je domač v našem cesarstvu (naj je kdor koli, naj stanuje kjer koli hoče, v tistem kraji ali pa kje drugod deleč preč), le da ima pravico tudi sam voliti in pa izvoljen biti, — da je saj 30 let star, in da vživa čisto vse deržavljanske pravice (da ni bil nikoli zavolj kakega hudodelstva, pregreška itd. kriv spoznan ali le zavoljo pomanjkanja dokazov izpušen, ali na kant djan itd.).

To je iz zlo obširnih cesarskih oklicov posnetek na kratko, s kterim hitimo berž na dan, da naši bravci poglavitne rečí vedó in se bojo vedili ravnati pri volitvah za deželni zbor, kterega imenitnost je toliko večja, ker je deželni zbor edina lestvica, po kteri se iz deželnega zbora pride v deržavni zbor.

Volivcom slovenskim vsem za deželne zbore!

Kakor Vam je ravno razloženo bilo, je nastopil imenitni čas, kakoršnega še nikoli ni bilo, da si volimo sami možé v deželni zbor, ki bo imel toliko važne rečí v svojih rokah.

Kakošni tedaj morajo biti ti možje?

Pervič: Morajo iz vsega serca biti za to, da se svoboda konštitucijna, ki nam jo je podelil svetli cesar, obderží in razširja po potrebi; zraven morajo taki biti, da jih ni strah vsakemu v očí povedati vse, kar so spoznali za resnico v naših zadevah kakor tudi v zadevah občnoavstrijanskih. Kdor misli, da je vse dobro, kar je do zdaj bilo, ne more pošteno razviditi naših ran; kdor ne zná ali se bojí govoriti o njih in priporočati zdravílo, ne bo nam v korist. Kaj moremo morebiti iz ternja pričakovati grozdja?

Drugič: Ni dosti pa, da je naš poslanec v obče (sploh) konštitucijnega duha, da ljubi pametno svobodo, — mi imamo še posebnih hudih ran, ki zadevajo narodne naše pravice. Kdor ni človek za naš narod, kdor se po dozdanjih delih ni izkazoval čistega prijatla slovenskega naroda, ne more poznati naših ran; in če bi jih tudi poznal, ne bo prave in čverste volje imel, da se nam pomaga. Posebno pa se ogibajte onih domačih mož, ki bodo

po vetru plajšč zasukavši zdaj naenkrat, ko bi trenil, spremenili se iz protivnih ali mlačnih ljudí v tople, vroče prijatle mile naše slovenščine. Ni večjega gada kot so taki veternjaki; ti bodo berž drugače plesali, če bi se jim druga kakošna zagodla. Pazite dobro na volkove v jagnečjem kožuhu! Ločite pleve in ljuliko od čistega zernja!

Tretjič: Ker je posebno na tem, da se mnogo kaj starega odmakne in novo nadomesti ali dodá, ni samo dosti, da zamore razumeti, kar nam je treba, in kako da se to storí; ampak treba je, da zamore jasno reči in drugim dokazati svoje misli. Poslanci morajo omikani, zvedeni ljudje biti, ki jim tudi jezik gladko teče. Kaj pomaga dobro blago, če ga prodati ne znaš? če boječ in mutast sediš v zboru vélikem? Zgubljen si z vso dobro voljo!

Dobro prevdarite to troje. Če pride na to, da hočete voliti koga za poslanca, denite ga na to trojno zlato vago. Če ne tehta na vseh teh treh vagah, in če je le na eni prelahák spoznan, odbacnite ga; tak ni za nas; izberite si pravega korenjaka! Saj se Vam jih ne manjka, iz „Novic“ jih poznate!

Volivcom za deželni zbor po mestih in tergih na Krajnskem. *)

Red za deželne zbore, kteri nam je bil ravnokar naznanjen, določuje po Krajnskem, — Ljubljana in Idrija niste tukaj štete — volitvine kroge, obstoječe iz več mest in tergov, kterih glavni kraj je soseska v kakošnem tergu ali mestu.

Ker so pa posamesni kraji volitvinih okolic deleč saksebi, ni mogoče srečne volitve, to je, takošne, ktera bi zadostila vsem skupaj in posamesno tem, ki se volitve udeležujejo, napraviti drugače kakor da se poprej vsaka volitvina okolica od enega kraja do druzega porazume zastran tistih mož, kteri se za poslance priporočujejo, in da se zvé, kterim misli saj večina volivcov svoje glasove dati.

Sila potreba je tedaj, da se pametno volitvino gibanje natanko uredi, in sicer brez zamude, ker morajo volitve kar hitro sklenjene biti.

Najvišjega namena, da se Avstrija na novo srečno ustanovi, ni mogoče drugače spolniti kakor tako, tako se bo tudi ubranilo, da se glasovi ne razgubé in cesarskim uradnijam se bo njih opravilo zlajšalo.

Tedaj se nasvetuje:

1. v vsaki soseski mestne volitvine okolice naj se zberejo, kakor hitro je mogoče, potem ko se bo vlada za privoljenje prosila, k volitvi opravičeni in naj odločijo med sabo odbor (komitè) od treh do pet mož;

2. pri teh volitvinih odborih (komitè) naj se oglasé tisti, kteri želijo poslanci postati; ti odbori naj skerbé, da se volivci večkrat snidejo in med sabo pogovoré, kteri možje so priporočenja vredni in da se predvolitve (Vorwahlen) napravijo; — posamesni odbori (komitè's) volitvine okolice naj stopijo precej eden z drugim v posvèt zastran posamesnih kandidatov, kteri so jim bili naznanjeni, in zastran njih programa; tudi naj eden drugemu naznanijo, kako so se predvolitve v vsaki soseski posebej obnesle;

3. prav bi bilo in potrebno povedati, da se kandidatje (možje, ki želijo izvoljeni biti) sami oglasé in ponudijo, ali pa da jih odbori naznanujejo;

4. odboram naj bo poslednjič skerb, da se volivci poglavitne volitve obilno udeležé; na dalje naj jim bo izročeno, da take možake (kandidate), kteri so po vseh volitvinih soseskah ravno tiste volitvine okolice največ glasov dobili, krepko podpirajo v ta namen, da bojo izvoljeni.

Zló bi bilo želeti, da bi se po posamesnih politiških okrajih (kantonih) po deželi, kteri so skupaj v eni volitvini okolici, potem ko bojo volivci izvoljeni, ravno tako ravnalo.

V Kamniku 2. sušca 1861.

Matevž Močnik. Dr. M. Gauster. *)

*) Ta svèt se nam tako pameten zdí, če hočemo kaj prida mož izvoliti v deželni zbor, da ga priporočamo tudi vsem drugim slovenskim deželam, kamor „Novice“ dohajajo. Vred.

*) Z Vašim programom smo popolnoma edinih misel; mili Bog daj, da bi resnica postal v vaší volitni okolici in povsod, in da bi vsi izvoljenci bili navdani takega, se vé da po nobeni ceni nepremakljivega duha! Vred.

Nemški časnik za pravice slovanske.

„Ost und West“.

To je naslov ali nadpis toliko zaželjenih novin, kí bodo, kakor je že unidan v tem listu oznanjeno bilo, od 16. t. m. izhajale na Dunaji. — Vrednik slovanskim literatom ni nepoznan, na svitlo je dal med drugimi spisi prelepo spomenico ali memorandum o Serbii in njenih zadevah do Turčije in Europe; za tem krasno pisano delo: „Das serbische Staatsrecht“, ki ga še posebno Nemci neavstrijanski posebno hvalijo, in ki je za nje od ruskega cara prelep diamanten perstan, od serbske vlade pak 200 zlatov ali cekinov in prelepo zahvalnico dobil. Tudi na polji novinarskem in to v slovanskem duhu dobro je poznan, ker je on bil pravi in duševni vrednik bivšega časopisa: „Südslawische Zeitung“, in ki je po njegovem odstopu začel tamneti. Prebravši njegov program jasen in bister rad priznam, da se imamo veliko radovati, da nam se je ravno v sedanjem času tak list prebudil, in to pod takim vrednikom kot dr. Tkalac, ki je rojen in do mladenča odrastel v ogerski konštitucii, in dalje po raznih neavstrijanskih vseučiliščih (posebno v Heidelbergu kakor večleten privatdocent) v vseh višjih znanostih in lepoznanskih, zatem pa ko mnogoleten tajnik horvaške tergovške komore v zadevah tergovških do malega omikan in izurjen; veseliti se imamo, da je tak mož, ki ima mnogo znancov po vsem slovanskem svetu, poprijel se obrane občeslovanskih političnih in literarnih zadev. K temu še gré, da mu po osebnih njegovih okoljnostih bo mogoče vse na svitlo dognati, kar se le sme javno reči in na beli svet iznašati. Značaj njegov, kakor ga od desetletnega prijatelstva poznam, na vse straní je samostalen in neodvisen, in poznam ga za moža, kteri bo raji list svoj kot svoje načelo, svoje v programu izrečene misli, opustil in pokopal. Živo tedaj priporočam to zvezdo na slovanskem svetu. Ivan Macun.

O slovenski zemlji.

(Dalje in konec.)

Drugačne zveze med slovenskimi stranmí so se začele s koncom enajstega stoletja. Ko je cesar Henrik IV. leta 1093 Udalriku, oglejskemu patrijarhu, podelil v last Furlanijo, Istro in Krajno, so te dežele za dolgo združene ostale; patrijarhi so se imenovali vojvodi furlanski, markezi isterski in krajnski, ter so čez Furlanijo stavili lastne glavarje, Istro in Krajno pa so dajali v najem ali fevd; s Krajno je bila združena tudi Slovenska stran, tako da se je večkrat oboja skupaj štela za Krajnsko. Po takem so bili spervega koroški vojvodi Henrik IV. in V., in Engelbert I. in II. od leta 1090 do leta 1161 tudi markezi isterski in krajnski; za njimi so sledili knezi meranski Bertold I. in II., Henrik II. in Oton od leta 1161 do leta 1230. Potem so patrijarhi do vničenja svojega gospodarstva leta 1420 stavili posebne glavarje za Istro in Krajno; vendar velik del isterske dežele so kmali Benečani na-se potegnili; čez Krajno pa in slovensko stran sta si

zaporedoma gospodstvo lastila Friderik II., vojvoda avstrijanski leta 1233, in Ulrik III., koroški vojvoda leta 1246. Gornjo in doljno korotansko stran je leta 1148 združil Otokar VIII., knez trunske strani v sedanji gornji Avstrii; in od tedaj se je vsa dežela skupaj imenovala štajarska stran (Steiermark), od mesta Štajarja, kjer je ta knez imel svoj sedež; tudi se je začela šteti za vojvodstvo. Štajarsko je potem leta 1186 došlo avstrijanskemu vojvodu Leopoldu VI., dalje Leopoldu VII. in Fridriku II.

Češki kralj Otokar II. je v sredi trinajstega stoletja vedil časoma večidel slovenske zemlje združiti s svojo krono. Po smerti avstrijanskega vojvoda Friderika II. je leta 1246 za dedšino na se spravil z Avstrijo vred tudi Štajarsko; po smerti koroškega vojvoda Ulrika III. je leta 1269 zopet v dedšino dobil Koroško, Krajnsko in slovensko stran, in nektere posestva v Istri in Furlanii, ogerskega kralja Štefana V. pa je prisilil mu to dedšino pustiti. Vendar to veliko gospodstvo ni imelo dolgega obstanka. Cesar Rudolf I. je leta 1276 Otokarja zmagal, in mu vse posebej pridobljeno posestvo vzel; leta 1282 pa je Avstrijo, Štajarsko, Krajnsko in slovensko stran podelil svojima sinoma Albertu in Rudolfu, in leta 1286 je Koroško dal goriškemu knezu Majnardu IV. Po smerti vojvoda Henrika je tudi Koroško došlo avstrijanskima vojvodama Albertu in Otonu, in tako je bil veči del slovenske zemlje združen pod avstrijanskimi vojvodi iz habsburške rodovine, in je ostal v njihovi posesti.

Med tem se mora pomniti, da so nekteri deli slovenske zemlje imeli še posebne gospode. Gorica je bila po oglejskih patrijarhih krog leta 1079 dana knezoma Majnardu in Engelbertu; njuni nasledniki, goriški knezi, so si časoma mnogo druzega posestva pridobili, in so se potem bolj samosvojne šteli. Tomin so goriški knezi dobili leta 1320 v najem, po raznih prepirih s patrijarhi jim je časoma v last ostal. Vipava in Postojna z doljno Pivko ste iz rok oglejskih patrijarhov krog leta 1320 došle goriškim knezom v najem, potem pa leta 1336 avstrijanskim vojvodom; leta 1351 jim je cesar Karol IV. obojo posest poterdil. Kras je za en del leta 1266 prišel Ugonu Devinskemu v najem, ravno tako gornja Pivka s Premom; njegovi nasledniki so si časoma še drugi del Krasa do Reke polastili. Poslednji devinskih knezov Ugon je leta 1374 svoje posesti zročil v oblast avstrijanskih nadvojvodov, ter se je odpovedal oblasti oglejskega patrijarha.

Pazenska knežija v Istri, in Metlika v slovenski strani ste po cesarskih podelitvah že leta 1090 došle v last koroškim vojvodom, krog leta 1156 pa meranskim knezom; po smerti kneza Otona je leta 1248 obe knežii podedoval Majnard III., goriški knez, in za njim sta jih imela v delež Albert III. leta 1279, in Albert IV. leta 1302. Ko je poslednji knez leta 1374 umerl, je Metliko in Istro zapustil avstrijanskima nadvojvodoma Albertu III. in Leopoldu III. za dedšino. Ta nadvojvoda sta po tem ravno leta 1374 v Ljubljani zbrala stanove iz Krajnskega, slovenske strani, Pivke, Krasa in Istre: stanovi so se v eno zedinili, in so si zbrali Ljubljano za središče.

Šumberški kraj se je kdaj in celó do novejšega časa prišteval k slovenski strani, in je bil po takem poprej podložen koroškim vojvodom, po tem pa avstrijanskim vladarjem. Pričajo to stare listine. Leta 1248 in 1251 je vojvoda Bernard veliko posestev pri Šumberku in starem Priseku podelil Kastanjevskemu samostanu; leta 1286 sta Nikolaj in Gerloh Šumberska zvestobo prisegla vojvodu Majnardu zastran svojega grada; in leta 1476 je cesar Friderik IV. ondi postavil Jerneja Mindorferja za oskerbnika.

Reka, ki sicer po narodni strani je šteta k Horvatii, je bila vendar v srednjem času vedno ločena od tiste. Kar je cesar Karol Véliki Istro in Liburnijo spravil v svojo last, je Reka ostala pod oblastjo frankovskih in po tem nemških cesarjev; poskušnje Horvatov leta 820 in pozneje, je niso mogle osvojiti, in leta 1026 jo je z drugimi primorskimi kraji vred cesar Konrad II. dal puljskemu škofu v dar. Reko so potem razni gospodje imeli v najemu ali fevdu, in leta 1300 jo je prejel Ugon devinski; ko je njegov rod imel izmreti, je zapuščina prišla leta 1374 avstrijanskim nadvojvodom v oblast, namreč Albertu III. in Leopoldu III., in po takem je ostala s Krajnskim združena.

Terst je iz oblasti bizantinske leta 788 z drugo Istro vred prišel v roke cesarju Karolu Vélikemu, gospodstvo čez mesto je potem leta 948 kralj Lotar II. podelil teržaškim škofom. Mestnjani so se pozneje leta 1236 od gospodstva škofovega odkupili za denar, ki so ga dali škofu Janezu; ker pa so jih večkrat Benečanje nadlegovali, ki so nekterekrati tudi mesto posedli, so mogli pomoči iskati pri oglejskem patrijarhu in goriškem knezu; leta 1382 pa so se zročili v varstvo avstrijanskemu vojvodu Leopoldu III. Odslej je bil Terst v zvezi s Krajnskim, dasiravno ne prav na tesno.

Celjska knežija se je iz štajarske dežele izločila, ko je cesar Ludevik IV. leta 1341 saneškega gospoda Friderika povzdignil v grofovski stan. Knežija se je povečjala po fevdih, ki so jih oglejski patrijarhi, avstrijanski vojvodi in nemški cesarji podelili Frideriku in njegovim mlajšim na Krajnskem in Koroškem, zlasti Radoljco, Lož, Ribnico in Kočevje; od cesarja Sigismunda pa je prejel več gradov in tudi celó Zagorje na Horvaškem, to je gorati svet od izvira Sotle do njenega iztoka v Savo. Pa poslednji knez Ulrik II. je bil po razžaljenih sinovih junaškega Janeza Hunjada v Belem gradu leta 1456 umorjen. Celjska knežija je potem došla cesarju Frideriku IV. z vsemi gradovi na Krajnskem, Štajarskem in Koroškem; Zagorje pa in horvaški gradovi so zopet prišli k horvaški kroni.

Po teh razlagah iz srednjega časa se kaže, da slovenska zemlja ima na južni strani ob štajarski in krajnski meji zadosti zaterjene mejnike; če bi južni sosedje na Horvaškem hoteli kaj sebi prilastiti, bi se jim poprej utegnilo reči: Šumberk, Reka, Terst je naš; pustite Terst, dajte Reko in Šumberk nazaj. Na zahodnji strani v Furlanii so sicer nekteri slovenski kraji, namreč Šempeter in Rezija, leta 1420 prišli Benečanom v oblast, ko so tisti ustajo furlansko podpiraje deželsko gospodstvo oglejskih patrijarhov vničili; pa posestvo oglejskih patrijarhov je bilo več slovensko kot italijansko, in še ostale slovenske kraje na Furlanskem so dostikrat koroški vojvodi in goriški knezi imeli v najemu ali v lastini; in tedaj bi slovenska zemlja ne samo po narodni, temuč tudi po zgodovinski strani še nekaj nazaj smela tirjati, ne pa tjè dajati. Razun furlanskih Slovencov je tudi mnogo isterskih bilo pod beneško oblastjo, ki so blizo do najnovejšega časa ločeni od bratov bili. Kar pa se tiče izhodnje strani na Ogerskem, so sicer ostali Slovenci med Muro in Rabo že od leta 900 v madžarski oblasti, vendar so se po narodnosti vedno ohranili, in če bi samo postava narodnosti veljala, bi jih slovenska zemlja še smela nazaj tirjati. Daleč pa bodi sila madžarska po še kterem kosu slovenske zemlje; zakaj če je kteri ogerskih kraljev, kot na pr. leta 1270 in 1290, svojo roko stegoval po Štajarskem, slovenski strani ali Metliki, je bil tudi junaško nazaj zavernjen.

Toliko o srednjem času; bodi še nekaj besede o novem času.

V začetku novega časa leta 1492 je bilo tedaj Štajarsko in Koroško, dasiravno v severni strani že zlo ponemčeno, dalje Krajnsko, slovenska stran, Metlika, Pivka, Kras in Istra, tudi Terst, še celó Reka in Šumberk skupaj združeno pod oblastjo avstrijanskih vladarjev. Ko je leta 1500 poslednji knez Leonard umerl, je tudi goriška knežija za dedšino prišla ce-

sarju Maksimilijanu I.; in tako je bila skoraj vsa slovenska zemlja skupaj pod enim gospodstvom, in je tudi tako ostala. Cesar Karol V. je leta 1522 sicer hotel en del te zemlje od Avstrije k Španii predjati; pa stanovi so se uperli, in početek je zastal.

Vendar slovenska narodnost se je kmali po tem na južni strani začela nekaj manjšati. V sili grozovitih turških napadov je mnogo keršanskih Horvatov in Serbov pobegnilo iz prejšnih stanovališč, in si je iskalo novih selišč na južni meji slovenske zemlje — Uskoki se imenujejo ti pribežniki. Med letom 1532 in 1540 je tacih pribežnikov mnogo prišlo čez Kolpo proti Černomlju, Vinici in Poljanam; zatoraj je ondi sèm ter tjè govorica ne toliko horvaška, temuč serbska, in obred deloma greški. Takrat so tudi Vlahi ali Rumuni prišli na Kras proti Munjam in Roču, ki še hranijo svoj jezik. Zopet so se med letom 1545 do 1550 in še leta 1595 takošne trume vselile na šumberškem svetu, pri sv. Križu, Čatežu in pri Metliki; samo od kostanjevskega in pletarskega samostana se jim je dalo 107 kmetij, in posestnik priseškega grada si je svoje stanovališče sozidal v to stran Gorjancov; zatoraj se je tudi tukaj jezik pohorvatil in poserbil, obred pa tudi po greškem ustavil.

Nekaj pozneje leta 1579 so greški naselniki prišli proti Pulji, dalje v druge isterske strani Arbanaši leta 1592, 1623 in 1647, Horvatje leta 1517, in Morlaki leta 1624. Po vseh teh naseljencih je bila tudi v Istri slovenščina na manjši prostor stisnjena.

Vendar pri takem naseljevanji horvaškega in serbskega ljudstva meja slovenske zemlje ni bila precej ukratena. Šumberški kraj se je le še štel h krajnski zemlji, poveljnika vojaških naseljencov so stavili, in vojake same so pročevali krajnski stanovi skoraj do najnovejšega časa, kakor popisuje Valvazor v svojih bukvah, in tudi kaže na svojem zemljovidu. Še le v dneh cesarice Marije Terezije krog leta 1764 je bila vojaška meja po novem redu osnovana, in takrat je bil šumberški kraj res pridjan Sluinskemu polku; fari Šumberk in Vivodina pa ste bile leta 1787 pridjane k zagrebški škofii.

Tudi Reka je le še dolgo ostala ločena od Horvatije; sicer s Krajnskim ni bila neprenehoma združena, bolj po vojaško je bila obravnana, in je imela svojega glavarja, po cesarski volji postavljenega. Še le leta 1776 je bilo to mesto z bližnjimi kraji kot horvaško primorje pridjano k drugi horvaški zemlji; leta 1814 pa, ko je po kratkem ptujem gospodovanji zopet došlo k Avstrii, je bilo dano k teržaškemu primorju, in še le leta 1822 od ondot zopet odločeno, in za ogersko primorje šteto; vendar leta 1848 je bilo zopet k Horvatii pridruženo. Temu nasproti se mora pomniti, da so leta 1547 z ogersko krono vred tudi ogerski Slovenci prišli pod avstrijanske vladarje.

Teržaško mesto sicer v novem času ni hotlo ostati v tesneji zvezi s Krajnskim, temuč se je samo vladalo; vendar po takem ni bilo odcepljeno od slovenske zemlje, razun kolikor se je samo sililo poitalijančiti se. V najnovejšem času leta 1797 pa je tudi kos slovenske zemlje v Istri in v Furlanii, ki je bil pod beneško oblastjo, prišel pod avstrijansko gospodstvo, in tako je čez več sto let cela slovenska zemlja pod edino vlado bila združena.

V francozki vojski se je slovenska zemlja še enkrat med dvoje gospodstvo razcepila; Štajarsko in pol Koroškega je leta 1809 ostalo pri Avstrii, Krajnsko, Primorje in pol Koroškega je spadlo k Francii, in tista je tudi meje slovenskih strani po svoje razstavila. Vendar to razcepljenje je le kratek čas terpelo; leta 1813 je zopet vsa slovenska zemlja skupaj prišla pod avstrijansko vlado. Sicer so Slovenci razdeljeni v več kronovinah, pa v poslednjih časih vendar vlada nekako več čista njih narodnost, in je namenjena tista pravična biti. Sicer ostaja to resnica, da slovenska zemlja, dasiravno pod enim vladarjem, vendar ni združena v eno deželo ali kronovino, temuč je razdeljena med več dežel, in njeni narod je pomešan s ptujimi narodi, z Nemci, Italijani in Madžarji, pa tudi s sorodnimi Horvati. Vendar je zdaj slovenski svet manj razdeljen, kakor kratke leta francozke vlade od leta 1809 do 1813. Takrat je bilo Koroško razcepljeno v dva kraja, namreč francozkega in avstrijanskega; Krajnsko je zgubilo kraje v Primorji in Istri, ki jih je več ko 400 let štelo med svoje; Devin in Vipava sta spadla k Istri, Prem, Novi grad, Kastav in Pazen k Horvatii. Avstrijanska vlada je leta 1814 zopet soedinila Koroško, in Kranjskemu povernila Prem in Vipavo; Kastav, Novigrad in Devin pa je dala k Istri in Gorici; od Koroškega pa je odcepila kanaljsko dolino in jo dala Italii.

Po takem je slovenska zemlja razdeljena v šestero strani, v Štajarsko, Koroško, Krajnsko, Primorje, Beneško in Ogersko; pa samo na Krajnskem je slovenski narod v veliki večini, v druzih deželah je na manjšem, zlasti na Ogerskem in Beneškem. Na Krajnskem je med 457.330 stanovavci 432.890 Slovencov, bodi si, da se malo Horvatov pri Metliki in Kostanjevici ne odšteva, in le 24.440 Nemcov, zlasti v Kočevji, Weissenfelsu in Ljubljani. Na Štajarskem je med 1,070.750 stanovavci 328.200 Slovencov v južni strani, in 742.550 Nemcov v severni strani; meja slovenskega naroda gré čez Radelj, Remšnik in Plač proti Muri, po tem za to reko, in prestopi Dravo pri Radgoni. Na Koroškem je med 332.900 stanovavci 110.500 Slovencov v južnem delu, in 222.400 Nemcov v severnem delu; meja slovenskega jezika gré od Pontabla čez hrib v Ziljsko dolino na Berda, po tem čez Dobrač, prestopi Dravo pod Beljakom, gré nad celjovskim jezerom proti Gospejsveti, prestopi Kerko, gré nižje na Grebenj, se bliža Dravi pri Labodi, in gré zopet višje proti Radlju. V Primorji je med 539.430 stanovavci 226.100 Slovencov na Goriškem, v Terstu in v severni Istri, 115.830 Horvatov v Istri in na kvarnerskih otokih, in 187 500 Italijanov, meja slovenskega naroda gré na Goriškem čez Monfalkon, Gradiško in Karmin, v Istri od morja pod Piranom ob Dragonji, po tem čez Jelovice in Novigrad proti Bistrici. Na Beneškem je med 2,484.250 stanovavci 30.450 Slovencov, drugi so Italijani; Slovenci stanujejo v farah sv. Petra in sv. Leonarda pri Čevidatu, potem v Rezii in na Beli do Pontabla. Na Ogerskem po starih mejah je med 8,550.000 stanovavci le 49.350 Slovencov, drugi so Horvatje, Serbi, Slovaki, Rusnjaki, Madžarji in Rumuni; slovenski narod ima svoje meje od Rabe pri sv. Gothardu čez Hodoš, Kobilje in doljno Lendvo do Mure.

Pri sklepu razlaganja srednjega časa se smejo pristaviti nektere politične ali deržavnopravne opazke. Ko so koroški vojvodi zraven Korotana, Krajne in Istre dobili tudi Furlanijo in še Verono v najem, se s tem Korotan, Istra in Krajna niso pritalijančile, namreč se je s Furlanijo vred tudi Verona prihranila za lastino nemških cesarjev. Oglejski ali akvilejski patriarhi so se sicer deloma šteli za italijanske kneze; pa s tem njih posestvo, ko so iz cesarskih rok prejeli Furlanijo, Istro in Krajno, ni spreminilo svoje prejšne lastnije; Krajna in Istra in Furlanija so ostale vrata, nemškim cesarjem odperte do Italije. Benečanje so patrijarhom vzelidel Istre; za to pa Istra, ravno tako kot Dalmacija, Moreja, Moreja in greški otoki, ni še dobila italijanskih mejnikov. Enako tudi na drugi strani. Celjski vojvodi so poslednji čas prejeli horvaško Zagorje, tudi imé horvaškega in slovonskega bana; zatoraj pa Celje ni še spadlo pod ogersko krono, ravno tako kot Zagorje ne pod nemško. Bilo je to le združenje po osebi, ne po reči (Personal-Union, ne Real-Union).

Dalje so višji deželni gospodje posamezne strani, mesta in grajšine dajali v najem ali fevd malim gospodom; take najemšine pa višje lastine ali krajevega značaja ni se kar v prek spremenile. Na primero: Vipava je iz patrijarhovih

rok leta 1275 došla Ulriku Sofenberskemu, in leta 1313 Vernerju Portiskemu, ki sta bila oba iz italijanske strani; v Cerknici in na Pivki je leta 1299 kmetije prejel Janez Videmski; Postojna je bila l. 1327 zročena Bernardu Strassoldskemu, in v Jami grad Bertoldu Atemskemu. Vsi ti kraji pa se za tacih na pol italijanskih gospodov voljo niso še ločili od Krajne in Istre. Enako je tudi tukaj zopet na drugi strani. Medjimurje je dobil leta 1406, in Zagorje celjski knez Herman leta 1421 iz rok ogerskega kralja Zigismunda, pri tem je bilo vender le hrvaško Zagorje kot Medjimurje, in ne Štajarsko. Tako tudi je Metlika bila leta 1578 kot v zastavo prodana grofu Alapskemu, za njim je prišla na grofe Frangepanske, in dalje na zagrebški stolni kapitel; krog leta 1670 jo je zopet kupil grof Volbenk Vincenci Vacenberski, od njegove rodovine je zopet pred letom 1727 prišla na zagrebški kapitel, kteri jo je pa leta 1792 prodal Jožefu Zavinšeku za 40000 gl. Zatega voljo se je vender Metlika vedno štela k avstrijanskim nemškoslovenskim deželam in stala pod krajnskimi glavarji in stanovi; ravno tako kot Mehovo pod Novim mestom, ktero je leta 1393 kupila Katarina vdova Štefana Modruškega. Naj to služi v pojasnjenje drugotnih vgovorov.

Kar je tukaj pisano o slovenski zemlji iz srednjega in novega časa, se opira vse na pravne listine in zanesljive naznanila, kterih marsiktero se je še le v poslednjih letih odkrilo — vsacega ni bilo mogoče v tem spisu posebej navestiti. Ta sostavek pa noče nikogar žaliti, ne drugorodnih sosedov na severni, izhodni in zahodni meji, še manj pa naših sorodnih bratov na južni strani, ki se v sedanjih dneh glasijo in borijo ne samo za svoje narodne pravice, temuč tudi za tiste bratov Slovencov. Deloma je hotel ta sostavek razširiti historično vednost, in če vsemu ni zadostil, naj razodenejo drugi, kteri so kaj več našli; deloma je hotel pravico slovenskega naroda pojasniti, če tako pojasnjenje kaj utegne pomagati k temu, da bi se Slovencom tudi dalo, kar je pravo. Hicinger.

Lepoznanski del.

Turki in raja.

Poleg ilirskega.

(Dalje.)

IV.

Rumeno solnce razliva svoje mile žarke čez Novipazar in Kosovo polje. Krog Novopazara vse mergoli ljudstva; kar je v Bosni odličnih Turčinov, vse se je zbralo krog Novopazara, da oprostijo kinč Bosne, krasno Emiro, da kaznujejo derzovite hajduke in da kristjane okolice novopazarske pokoré za zdaj in v prihodnje, da bi ne podstopili se zopet prešerno povzdigniti svoje glave. Svetlo orožje bliskeče v solnčnih žarkih; berzi vojniki švigajo sèm ter tjè na čislih konjičih; drugi se zopet veselo razgovarjajo o prihodnjem boju, kajti nemirnemu Bosnjaku je vsaka pala po volji, in to toliko višej, ker daje priliko velikašem bosanskem, ohladiti serce svoje nad revnimi kristjani ter pokazati svojo moč in hrabrost zoper povelja štambulske. Drugo pa, kar je hrabrilo ohole Turčine k boju zoper hajduke, je bila otetba lepe Emire iz rok hajdučkih.

Mujezin zakliče zdaj iz šibkega minareta k molitvi, in vsem taboru nastane mertva tišina. Ni še skončana pobožnost, in glej, že jih skoči nekoliko kviško, ojstro gledavši proti Vučiternu. Njihova raztresenost vname tudi druge tako, da v hipu vsa pobožnost prestane in vseh pozornost se oberne zdaj proti goram. Po cesti namreč prijezdijo čveteri jahači — naši hajduki. Derzovito prihajajo vedno bližej in bližej, kakor da bi prezirali zbrano množico v taboru turškem.

„Glej! glej!“ — zarenčijo nekteri beguni — „ti kauri dohajajo kakor bi nas zasmehovati hotli.

„Nikdar naj ne gledam svitlih nebes“ — zarujove okrutni Ali Vidač, naslednik pašaluka Zvorničkega — „ako mi ti psi nidejo. Za manoj!“ — zadere se nad vojniki. Čudo golih jataganov zabliščí v zraku.

„Škoda za vaš trud“ — odzovejo hladnokervno hajduki, in v rokah najstarejega zmed njih vihrala je bela zastava. „Mi gremo na dogovor k pašu novopazarskemu“.

„Ne pljuvaj na brado svojemu gospodarju, vražji gad!“ zagromí Ali Vidač; — „izbleknejo li še en samkrat tvoje gadne usta paševo častito ime, ne reši te tudi tvoje poslanstvo maščevanja našega“.

Tih posmeh prešine obličje hajdukov. „Slabo bi se ti zahvalil paša za tvojo postrežnost, oholi Vidač — odgovoré mu mirno — „življenje naše hčere je naše življenje. Povej nam le, kje da je, kajti s taboj nimamo nikakega posla“.

Vidač je divjal o prederznosti hajdukov, še bolj pa, ker mu ni dano, se zmaščevati.

„Revni cucek“ — je zaškripal z zobmi — vohaj z nosom sled našega gospodarja!“ — Mirno so sedeli hajduki na svojih čilih konjičih. Tamno so jih pregledovali Turčini, ki so bili obstopili cesto na obedve strani in svedočili s svojimi žarečimi očmí, kako bi nažgali hajduke po glavi, ako bi ne šlo za življenje Emire.

„Glej jih, glej! pasjih duš!“ — govorí Turčin Turčinu — ne da bi orožje odložili, ne da bi lica proti zemlji obernili pred svojimi pravnovernimi gospodarji. Kdo je kdaj še kaj takega doživel?“

„Kako derzovito pa nas gledajo“ — rečejo serdito drugi.

„Velik je Allah in Mahomed, njegov prerok“ — pregovorí neki Turčin zdaj glasno — „jaz jih poznam, to so vam pravi junaki“.

„Ne sanjaj nam, polutan!“ — zarahljajo tovarši v njega. „Robovi so to, ne junaki.“

„Dušo veljá; resnica je resnica; to so Glavač, Šeravica in mlada Mladenoviča“.

Vsi zdaj omolknejo. Bosnjak, akoravno Turčin, spoštuje hrabrost svojega tudi največega dušmanina; imena zdaj izgovorjene bile so glasovite o hrabrosti, ponos in tolažba stiskanih kristjanov, strah in trepet pa muslomanski.

„Glavač! — Seravica! — Mladenoviča!“ — razlegalo se je po taboru, probudivši v vsakem radovednost, z lastnimi očmí viditi možé, o kterih se je toliko govorilo. Vse privré zdaj skupaj okoli hajdukov, da so ti komaj mogli naprej.

„To je tedaj Glavač!“ — prašajo eden druzega“ — ki je sam pobil deset pandurjev pašu skupoljskemu, ko so ga bili vhvatili v gorah? Čudno golemo!“

In drugi je Šeravica, ki je vtekel veziru travniškemu?“

„Da — odgovorí nekdo — „takrat sem tudi jaz poleg bil“. —

„Hajd! povej nam kaj“ — ga naženó poslušatelji.

„Dobro vam je znano“ — prične berkasti Turčin, — kaj je uganjal po cestah. Naše gospé skorej so že obupovale, ker jim je Šeravica zavstavljal na Balkanu lepo dišeče mazila, ki dohajajo iz daljnega Parsistana, bulgarsko cvetlično vodo in štambuljsko rudečico. Pa kaj še vse to; saj si celó noben Turčin še upal ni podvzeti kam kak pot iz strahú pred hajduki“.

„E, da bi ga turška puška ubila“ — zarenčijo razserdeni poslušavci.

„Kaurin je zvit, to je do duše resnično; al pravoverni Turčin ga s svojo modrostjo tako nadkriljuje, kakor slon komarja. Ni li zmed vseh najmodrejši travnički vezir? Bog ga bogoslovi! Pa, da v kratkem zveršim povest. Vezir je odpravil mnogo robe v Škopje; robe je bilo dosti in fine robe! ha, ha, ha! — Razun pandurjev, ki so navadno popotnike spremljevali, je visil še na vsakem konju koš, in v taistem ha ha ha je bil namesto robe skriti pandur.

„Velik je Bog!“ — zaženejo zopet osupnjeni poslušavci, res ni je zvijače nad modrostjo pravovernih“.

„Šeravica nas napade, kakor je bilo že pričakovano. Bilo je hajdukov deset, in on enajsti; kako se toraj preplaši, ko zapazi blizo sto pandurjev. Pa, kar je prav, je tudi Bogú drago; ko namreč Šeravica vidi, da mu kropca priliva, zaupije nad hajduki, da naj se rešijo. Kakor bi jih bila kafra vzela, so minuli hajduki; on sam pa je ostal in se nam dal prostovoljno vjeti“.

„Pa zakaj ga niste šeme prec živega na meh oderli?“ — nekteri vprašajo.

„Mi smo ga zvezali in tirali v Travnik, da Sarajevo in vsa Bosna vidi, kako se bo Šeravica gugal na konopljini. Al, akoravno pès gjaurski, je vendar junak, to je gotovo kakor Bog nad nami. Ko smo ga peljali na vislice, naše je ljudstvo skakalo radosti; al Šeravica primakne se nekako k veziru, porine ga iz konja kakor bi jaz porinil mladega cucka v blato, in preden se mi razabremo, skoči on na krasnega vezirovega vranca, in blisku enako zgine zmed naše srede. Očaral nas je menda vse bil potepúh“. — „Primaruha, škoda, da je gaurin“ — zamermrajo Turki in gledajo za hajduki, ki so bili ravno dospeli do vrat novopazarskih. (Dalje prihod.)

Dopisi.

Na Dunaji 2. sušca. **H. Б.** Kar nam je oktoberški diplom napovedal, česar smo dosihmal željno pričakovali, dobili smo 26. svečana. Dobili smo nov deržavni zbor in za vsako deželo posebne deželne zbore. Kako je bilo vse to sprejeto? Enim je vse to premalo, drugim preveč, nekterim ravno prav. Mi se ne bomo tù spušali v pretresovanje tega; le eno hočemo zapomniti si, da je s starim nesrečnim absolutizmom zdaj enkrat za vselej pri kraji, in da je bolj ko kdaj si bodi zdaj potreba pravega resničnega rodoljubja in poštenih vnetih odkritoserčnih domoljubov, ki naj po novih ustavnih potih svoje ljudstva vodijo, blagostanje svojega kraja in skupne deržave vekšajo in uterjujejo, da bo ustava res tudi meso in dušo in tako tudi življenje zadobila, da bo res k vesoljnemu blagostanju narodov in da se ne vrine kak nov birokratizem vanje, kar bi ne bilo napredovanje in razvijanje ustavnosti, ampak nesrečna rakova pot. Naprej tedej Slovenci! se kliče tudi nam naproti, naprej, da pridemo do zaželjenega cilj in konca; naprej, da se ne uresničijo besede slavnega pevca: „kdor zametuje se sam, podlaga se tujčevi pêti!“ In če je res, da vsak dober dar pride le od zgorej, od Očeta luči, ne nehajmo ga tudi tu prositi, da s svojim obilnim blagoslovom blagoslovi to novo setev (ustavnega življenja), da bo zamogla lepo rasti, se uterjati in zaželjeni sad prinesti. Pomôzi nam! Sicer pa naj obvelja tudi tu pregovor: „Pomagaj si sam in Bog ti bo pomagal!“ Vi pa, nemškutarski pisavci, ki v dunajskih časopisih še zmiraj z nami Slovenci ravnate kakor Turk s kristjani, recite: ali je to priprava za novo ustavno življenje? Če imate vi prav, in mora vaša obveljati, Slovenci! zastonj čakamo ustavnih pravic, ustavnega življenja, zastonj so vse cesarske pisma, če bi še tako resno pisane bile, in bi se še toliko in toliko na Božjo pomoč opirale! Goljufna zvijača je, če se v eno mer le trobi, da ima tako imenovana „intelligencia“ prednost, da le ona tudi v tej zadevi veljá, in da se mora ves narod po nji sukati in „kozjo molitvico“ moliti, kakor dozdaj. Narodu potem takem že spet ne ostaja druzega, kakor vedno, vedno le služiti, davke pridno plačevati in kosti glodati, ki padajo z mize „intelligencije!“ Ubogi narod! kje so še tvoje ustavne pravice? Da le za priliko opomnim, kje so si Kočevarji več zaslužili, kakor ves slovenski narod? in vender ima ta pešica ljudi (ne bodi jim pa oponošano!) več pravic, več prednost, dá, vse memo vsega slovenskega naroda! Služila jim je deržava, uradnija in cerkev. Potlej pa vpijete: zaupanje imejte itd., kako ga bo človek dobil in imel, če bi se narodu po mislih naših nasprotnikov druzega ne dalo kakor — davke plačevati, služiti in kri prelivati za druge! Zanašaje se na Cesarjevo besedo upamo, da to mora drugače biti, da bodo razsvitljenih rodoljubov in druzih pravičnih mož besede tudi kaj veljave imele, da bode tudi pri nas ustavno življenje ukljub vsemu silnemu nasprotovanju obveljalo. Zato pa je treba dela in pravde!

Iz Barke na teržaškem Primorskem 28. sveč. 21. dan t. m. smo začeli in 24. dan smo dokončali volitve srenjskih mož vélike Nakelske srenje. O tej priložnosti je med nami ustal prepir, ker sem jez po večini glasov bil za svetovavca izvoljen, pa sem se branil to službo in opravilo na-se vzeti; nazadnje sem bil primoran svoje uzroke očitno pred zborom razodeti. Rekel sem, da vse gosposke so le nemške in laške, in da jez teh jezikov ne razumem kakor tudi kancelije ne mojega; zavoljo tega nočem, pa tudi ne morem te službe vzeti. Nemška stranka je govorila, da naš slovenski narod je premajhen in da njegov jezik ne more kancelijsk jezik postati. Ljube in serčne „Novice“! ponižno prosim vas, ker se že 19. leto zavolj te sila važne in imenitne zadeve mučite in ker nam je po vas veliko in veliko slavnih in zlo učenih mož zagotovilio, da vse to se lahko zgodí, dajte nam jasen odgovor na to. Če je beseda teh ljudí resnična, so vsa slovenska pismenost in vse učilnice po deželi, vse naše upanje in vsi kupi natisnjenih knjig le zgolj sanjarija! In če je temu tako, naj vse tù ugasne, naj se naš jezik prekliče in nam hitro hitro drug jezik dá, zakaj brez jezika ne moremo nikakor obstati. Že pred veliko sto leti je ajdovski deželni oblastnik Pilatus narodne jezike čital, kar se iz tega vidi, ker je uzroke našega Odrešenika pisal po judovsko, gregovsko in latinsko. Nazadnje, ljubi Slovenci, vam pa moram prav veselo novico povedati, ktere niso ne naši očetje in ne mi doživeli. Bog daj srečo in zdravje takim možakom! Pri tej zgorej imenovani volitvi so se naš žlahni gospod kantonski poglavar proti celemu zboru obernili in nam rekli: Karkoli boste nam v našo pisarnico po slovensko pisali, vse vaše pisma in dopise bomo z radostjo sprejeli in vam v vašem jeziku odgovorili“. V imenu vseh Slovencov rečem: Naj bode temu gospodu slava, nam pa veselje, ker s temi besedami so bili vsi naši prepiri dokončani in vsi smo šli veseli vsak na svoj dom! Jože Ambrožič.

V Mariboru 22. febr. + Dobil sem te dni po pošti iz Tersta 22 iztisov 3. šestke Vilharjevih pesem z napevi. Mislil sem, da so pesme, ki jih je gosp. Vilhar v „Novicah“ in „Glasniku“ l. l. naznanil, in za ktere sem 22 naročnikov v Celovec poslal. Pa to ne more biti, ker naznanjenih je 25, v teh zvezkih jih je pa le sedem, in pri naznanilu ni bilo opombe, da bojo pesme z napevi. Zato prosim gospoda, ki mi jih je poslal, da mi to reč razjasni. — Ko sem ove pesmi v roke dobil, je bil raztergan zavitek. Ker se mi neverjetno zdí, da bi se bilo to po naključbi zgodilo, ne morem drugega misliti, kakor da je zlobna roka se stegnila, zakaj že nekteri gospodje so tožili, da ne dobivajo redno pisem s slovenskimi napisi in nekemu gospodu so tudi na „Novicah“ ime pokvarjali. Tako se maščujejo naši sovražniki nad nedolžno slovenščino! Bog pomagaj!

Iz Stare vasi. +×+ — Štajarski Slovenci! Volitve za deželski zbor se bližajo. Koga bote volili? Spomnite se svojih mož; zopet jih Vam v spomin zakličem, da se zedinite in se glasi ne razletijo na drobne edinice. Živo se vam priporoča: Dohtar Štefan Kočevar v Celju, dr. Jože Krajnc-Sterževiz Škal, profesor v Sibinju, dr. Jakob Razlag v Gradcu, Martin Terstenjak, profesor v Mariboru, gosp. Ivan Macun, Štajarc, profesor v Ljubljani, Vincenc Zevnik iz Malega verha blizo Brežc, svetovavec c. kr. komitatne sodnije v Oseku. Pristavite še ktere druge, ki so vam gotovi rodoljubi.

Iz slovenskih Goric 22. sveč. G. Živko. — V 6.

broju „Novic“ priporoča iskreni domorodec gosp. P. mariborskemu bogoslovju graško slov. knjižnico. Gotovo je vsakega poštenega Slovenca hvalevredno priporočanje razveselilo. Kaj pa beremo v 8. listu „Novic“? Gosp. Dražek piše, da je graško seminarsko vodstvo mariborskemu knjižnico že ponudilo, pa je neče. Čudim se nad častitimi gg. ravnatelji, ki so vsi verli Slovenci, da se branijo knjižnice. Zakaj? se tega bojijo, je nam zastavica, ki je nikakor uganiti ne moremo. Ako so njene knjige graški bogoslovci smeli prebirati, zakaj ne bi jih mariborski? Mariborski bogoslovci so iskreni domorodci; bistreje glavice se učijo drugih slovanskih narečij z blagim namenom se obogatiti z raznimi vedami, da bodo mogli enkrat domovini hasniti. Ni li to lepo in hvalevredno? Ali ne zaslužijo, da bi jim na vso moč pomagali? Oni že zdaj previdijo, da bo jim treba slovenskega jezika dobro znati; saj jim bo vsakdanji kruh. Prosimo tedaj častito vodstvo mariborskega seminišča, naj sprejme ponujani kosček domačega kruha; prosimo pa tudi Njih milost, slavnega knezo-škofa Antona Slomšeka, kteri so že toliko ran zacelili, naj zacelijo še to. Zapustivšim Koroško so se štajarski Slovenci z neizrečenim veseljem pod Njih krilo podali. Bukve so v Gradcu peto kolo. Letos je 6 slovenskih bogoslovcov, in rekel bi, da so ti, berž ko ne, zadnji, ker so vse slovenske fare sedaj pod labodsko škofijo prišle. Prosimo tudi vas častite utemeljite knjižnice, da se tudi vi za njo potegnete, saj imate pravico, ker ste ji na noge pomagali.

Iz bližnje okolice Vranskega 17. sveč. Vaš dopisnik iz Vranskega 8. svečana t. l. Vam je pisal o novih soseskinih volitvah, ker pa jo je slabo zadel, terjam, da se popravi, kar je napačnega. Res je, da so se Gomiljani spervega temu nekoliko upirali, al ne za to, ker niso bili od dušnega pastirja v tem zadosti podučeni; dušni pastirji sploh tudi o volitvah posebno v našem kraji svojo dolžnost dobro poznajo in jo zvesto spolnujejo. Ni res, kar omenjeni dopis o nekem župniku zaseglivo govori; zakaj besed, ki se mu ondi prilastujejo, nikdar nikoli govoril ni. Vsa soseska in tudi c. kr. okrajna gosposka mora pričati, da je oni župnik ne le pri soseskinih volitvah, temuč vedno je bil in je za blagor Slovencov, svojih rojakov, v djanji živo unet, in si, kar mu oni dopis očituje, nikdar ne bo zaslužil zaničljivega priimka „nemškutarja“. *)

St. J..čan.

Iz Selske doline 2. sušca. — v — **) Zadnje dní unega mesca so pri nas volili župana in druge srenjske može. Volitev je bila mirna, kakor ni morda nikdar v zborih svobodne Amerike. Obnašali so se nazoči kmetje prav omikano svobodno, tako, da gospod komisarju ni bilo treba kar nič opominjati. Volili so prav pametno ter vidilo se je pri vseh, da nimajo kmetje novih svobodniših naredb nič več za otročarije. Veliko parlamentarnega duha ima Kranjec! — Veseliti so mogle vsacega v redu dokončane volitve; in komaj so pošteni srenjski možje čakali dné, da so šli prisegat v kantonsko kancelijo. Veseli so dočakali dné, ko so prisegli, da bojo po vesti in pošteno ravnali, še veseliši pa so prišli nazaj iz kancelije, ker kantonski predstojnik gosp. vitez Höffern so tako ginljivo s slovensko besedo dolžnosti in naloge županom in prisežnim možem na serce govorili, da so se vsi čudili — in kakor gospod predstojnika ljubi in spoštuje vse ljudstvo zavolj njegove ljubezni in odkritoserčnosti do svojih podložnih, je ta ljubezen in odkritoserčnost danes može tako rekoč na-nj priklenila. Ne samo, da so gospod Höffern lepo gladko, čisto slovenski govorili — vidili smo še tisti dan razpis županijam — evo čuda nevidjena!! — v čisti, gladki, pravilni slovenščini pisan. Reče naj še kdo, da naši gospodje uradniki ne znajo slovenski pisati, da ni naš jezik za kancelije ugoden — oboje je ugodno: uradniki in naš jezik! Le tacih predstojnikov kaj, potem bojo tudi drugi uradniki že svojo dolžnost storili.

Iz Jesenic na Gorenskem 1. sušca. — 26. in 27. svečana so bile pri nas volitve župana in srenjskega odbora vpričo občespoštovanega kantonskega poglavarja gosp. Levičnik-a. Ker smo bili od treh srenj skupaj in premalo edinih misel, smo za vsakega dvakrat volili. Izvoljeni so bili za župana gosp. Franc Gril, ki je že pred župan bil in mož vsem poštenim po volji; veseli smo, da ga spet imamo; za 1. svetovavca je bil izvoljen gospod Šimen Schrey, c. k. poštar in zdravnik, tudi mož, ki ga imamo vsi radi in nam more s svojo umnostjo in domoljubjem veliko pomagati, — za 2. svetovavca pa je bil izvoljen gospod Matija Robič iz Rovtov, ki je tudi že pred odbornik bil. Bilo je še več starih odbornikov vdrugič poterjenih, nekteri na novo izvoljeni. Lepo je za vsakega moža, ako mu ljudstvo v znamenje, da je prav delal, zaupanje skaže, da ga vdrugič voli, kadar volitev pride. Al preveč je tudi takih ljudi, ki ne zastopijo, kakošne može je treba voliti in s svojim glasom delajo kakor svinja z mehom; namesto da bi volili pravega možaka, volijo raji šemo, brez pomislika, da so srenjskim možem važne reči izročene. Pa počasi se bomo že zmodrili!

A. P. odbornik jesen. srenje.

Iz Ljubljane. V petek in saboto je volil 1. volitni razred 10 mestnih odbornikov. Gosp. L. Lukman, gosp. dr. N. Recher, gosp. J. Mühleisen, gosp. A. Krišper, gosp. Fidelis Terpinc, gosp. A. Malič, gosp. G. Heiman in gosp. K. Holcer so bili izvoljeni v pervi volitvi, gosp. dr. Kavčič in gosp. Fedor Bamberg pa v drugi volitvi. — Tako so volitve končane, ki so, ako se ozremo na vse, kar se je teh 14 dnih godilo, očitno pokazale, da veliko naših volivcov še ni godno za take volitve, ker jih pri volitvah ne vodi občni prid, ampak le osebni ali zgolj sebični nagib. Ne bomo pa popisovali gnjusnih dogodb „chronique scandaleuse“, ki smo jih ta čas doživeli; le eno posebno debelo hočemo povedati, da tista stranka, ki je pošiljala s podpisom „Mehrere Wähler“ zelene liste po mestu, ki so bili celó za njene lastne ljudí na zvijačo narejeni, je imela zakotno tiskarnico, ktera jim je tiskala brez imena tiskarnice njih liste, kar je po tiskarni postavi (§ 2. in 3.) prestopek, ki se ima po §. 26. kaznovati z 25 do 200 gold. Naj to edino bo našim bravcom zadosten dokaz, kakošnih pomočkov se je neka stranka posluževala, da je posilila kar ni šlo po odkriti — pošteni poti. In tako „requiescant in pace“ volitve mestnega odbora! Učile so nas marsikaj.

Novičar iz domačih in ptujih dežel.

Iz Dunaja 3. marca. Še nekteri ces. razglasi, ki so v zvezi z ustavnimi postavami od 26. svečana, se pričakujejo te dní. — Pravijo, da ogerski kancelar Vay je po svojem prihodu na Dunaj podpisal oklice ustavnih postav od 26. sveč. — Minister dnarstva že pripravlja za prihodnji dervani zbor predloge v dnarnih in davkovskih zadevah. — Pravijo, da nadvojvoda Maks bo predsednik deržavnemu svétu.

— Lansko leto se je posmodilo v vsem cesarstvu 838 milijonov smodk (cigar).

Iz Tersta. 2. sveč. Mestni zbor je sklenil zavoljo podeljene ustave cesarju zahvalno pismo poslati.

Horvaško. Iz Zagreba 1. sušca Županija naša se verlo obnaša ne le v brambo narodnih pravic domačih, po kterih Magjari prederzno segajo, temuč tudi za pravice serbskega in slovaškega naroda, ki je v veliki nevarnosti, da bi ne zgubil, kar mu gré; poslala je tedaj sl. županija

*

---

*) Drago nam bo! Vred.

**) Gosp. dopisnik iz Vr. bo gotovo z ravno tolikim veseljem čital to obrambo in obžaloval, da je bil slabo podučen, kakor jo vredništvo radostno natisne, da se popravi pomota, čeravno ni pritekla iz hudobnega izvira. Vred.

našo prošnjo do Njih Veličanstva, naj še pred ogerskim deželnim zborom pokliče srbsko narodno skupščino. Dalje je sklenila prošnjo, naj cesar sam odprè deželni zbor horv. slav. dalmatinski in se dá v Zagrebu za kralja trojedine kraljevine kronati.

— V „Pozoru“ od 28. p. m. smo čitali te dni dopis iz Sevnice na Štajarskem, ki se pritožuje, da so seljaci (kmetje) na Krajnskem in na Štajarskem za Dravo in za Savo slabo podučeni o tem, kaj se sedaj godí na Horvaškem in kako, in da ne vejo nič druzega kakor to, da Horvati so nemirni, oni se zoperstavljajo cesarju, mu nočejo več podložni biti itd. Te slepote „su najviše upravljači prostoga puka krivi; njihova je dužnost puk obučavati in sve od njega odstraniti, sto je lažno in krivo“. Nazadnje se dopisnik ne more „dosta načuditi, da se toga posla već odavna podhvatile nisu naše medju Slovenci vrlo razprostrte „Novice“. Za danes na ta dopis le samo to: Kar gosp. dopisnik iz Sevnice zastran seljakov za Dravo in za Savo in o njih krivih mislih do Horvatov piše, je pervo, kar po njem vredništvo sliši; ne besedice nismo o tem dosedaj čuli; nobeden nam o tem tudi ni besedice pisal. Ker pa nismo ne vsegapričujoči ne vsegavedni, kar se po svetu godí, nas noben nepristranec obdolževati ne more, da smo zanemarili dolžnost svojo. Toliko bolj pa se čudimo mi nad tem, da gosp. dopisnik iz Sevnice, ako so mu slepote Horvatom sosednih štajarskih in krajnskih kmetov res tako dobro znane, kakor jih v „Pozor-u“ popisuje, zakaj mu rodoljubno serce že davno ni peresa v roko stisnilo, da bi bil v „Novicah“ odkril te res obžalovanja vredne krive misli in Podravce in Posavce poučil, ker so res poduki potrebni. Saj je dandanašnji vsakega domoljuba sveta dolžnost, da preganja krive misli, ki razderajo bratovsko ljubezen, in razjasnuje kar vidi okoli sebe temnega in napačnega.

Ogersko. Vsi ogerski časniki terdijo, da nova deržavna ustava, ki je bila 26. svečana oklicana, ni Ogrom celó nič po volji, ker jim krajša pravice deželnega zbora, ki po ogerski ustavi ni zavisen od nobenega druzega zbora.

Česko. Iz Prage. „Narod. Listy“ pravijo, da nova ustava za deželne zbore ni sicer taka, kakor smo jo želeli, vendar bodimo za zdaj zadovoljni ž njo, posebno zato, ker ta ustava ne bo, kakor marsiktera prejšna postava, samo mertva beseda ostala, ampak berž berž v djanje stopila.

— V Ostrovu, nekem loktiškem okrožji, je že dve leti ondi stanujoči, na Laškem odstavljeni nadvojvoda toskanski Leopold bil unidan za župana izvoljen in je že tudi županoviti začel; pervemu odborniku, prejšnemu županu, je izročil navadne opravila.

Laško 1. sušca. Po premagani Gaeti se upira še terdnjava Mesinska; zato jo bojo Sardinci te dni napadli. — Sardinska vlada, kteri ni prav, da kralj neapolitanski je še zmiraj v Rimu, terja od papeževe vlade odhod njegov.

Francozko. Iz Pariza 2. sušca. V včerajnem zboru starešinstva je govoril princ Napoleon o laških homatijah. Besede njegove so toliko važniše, ker menda odkrivajo misli cesarja Napoleona. Milovaje Benečane, da še niso zedinjeni z brati svojimi, vendar pravi, da še ni čas prišel, da bi Lahi napadli Avstrijance, in meni, da bi bilo napak, ako bi to že zdaj storili. O Rimu pa je tako-le govoril: „Vidim, da zedinjena Italija bo terjala Rim za poglavno mesto. Težava je le to, kako zagotoviti papežu samostojnost, zakaj sveti oče ne more biti podložnik kakega drugega vladarja. Ako bi se papežu dala desna stran Rima z množico armade za posadko in z dostojnimi dohodki, ki mu jih zagotovijo vse vlade skupaj, bi se po tej poti obvarovala papežu samostojnost. Vest mu (princu Napoleonu) ne pripustí misliti, da bi dobro bilo, ako bi še svetna oblast papeževa zedinjena bila z duhovno“. — Iz tega je očitno, kaj čaka sv. očeta papeža, za kterega sepotegujejo zdaj spet prav uneto škofje francozki in Napoleona spravljajo v hude zadrege. Najhuje med vsemi je besedo povzdignil škof Poatješki (Poitiers) gosp. Pie, najmlajši in za odstavljeno kraljevo hišo francozko najbolj vneti škof, ki, pretresovaje Lagueronierovo zoper papeža pisano brošuro, ravnanje Napoleonovo v rimskih homatijah primerja s tem, kar je Poncij Pilat storil nekdaj s Kristusom, ko ga je prepustil judom, da so ga križali, vmivši si roke, da ni kriv kervi tega pravičnega. Škof pravi: Tisučkrat prekleto ime moža, ki je Kristusa ob življenje pripravil, ni bil ne Herodes, ne Kaifas, ne Judas, in ne kak drug rabelj judovski ali rimski; udeležili so sicer hudodelstva vsi, al nič bi se nazadnje ne bilo zgodilo brez Pilata; Pilat bi bil lahko Kristusa rešil; brez Pilata bi ga ne bili k smerti peljali. In zato še dandanašnji molimo: „Verujem v Jezusa Kristusa, sinu Njegovega edinega, gospoda našega, kteri je spočet od sv. duha, rojen iz Marije Device, terpel pod Poncijem Pilatom, križan bil“ itd. — Ta pastirski list je deržavnemu svetovavstvu v preiskavo izročen.

Rusovsko. Iz Petrograda 2. t. m. naznanja telegram, da 27. svečana je bila v Varšavi sopet rabuka; privrelo je na ulice veliko ljudí in velik hrup je naštal; vojaki, s kamni metani, so začeli v ljudí streljati, da je 6 oseb smert storilo, 6 pa ranjenih bilo. 28. svečana je vse mirovalo; ako se vžgè vnovič nemir, bo Varšava v obsedni stan djana. Tako telegram. Začele pa so se te žalostne rečí 26. svečana, ko so v Varšavi obhajali obletnico vojske poleg Grohova, v kteri so se leta 1831 Poljci bojevali z Rusi. Car se ni branil Varšavljanom prepovedati ta praznik, češ, da se jim „molitev“ prepovedati ne more, vendar je bilo armade veliko zbrane. Snidlo se je ljudstva okoli 30.000, ki so se iz kloštra sv. Pavla v procesii podali dalje. Zakaj so naenkrat konjiki prihajali med trumo ljudí, se ne vé prav; gotovo pa je, da so s sabljami mahali in ranili mnoge. Od tega časa je hrup velik v Varšavi. Kaj bo dalje, ni znano. Mestjani so poslali 2. dan t. m. pismo caru, v kterem ga prosijo, naj bode pravičen do Poljcov, ker brez narodnih pravic ni sreče in blagostanja za narod poljski. Večletno terpljenje, ker nimajo postavnega organa, jih je prisililo, s prelito kervijo razodeti svoje reve.

Černagora. Iz Cetinja. 26. sveč. smo obhajali slovesni cerkveni spomin za rajnega Hanka. Knez Nikolaj, starešinstvo, vojvodi in glavarji černogorski bili so nazoči.

Turško. Francozka armada ostane še 2 mesca v Sirii; angležka in turška vlada ste bile zoper to, avstrijanska vlada pa je podpirala potrebo podaljšane francozke posadke, in to je obveljalo.

Listnica vredništva. Gosp. Sabrt v Št. Jaji: Izročili tiskarnici. — Gosp. Fr. Hraš. v S: Naročeno, pa pervi listi so pošli. — Gosp. J. Lap. v Kr: Založniku povedali. Astramontane nimamo več; v apoteki pa ne delajo ekstrakta.

Posebno lepe jajčica židnih červičev

krajnskih in čisto zdravih, ljubljanski kmetijski družbi dobro znanih, prodaja po nizki ceni

J. C. Stökel, tergovec
v štacuni blizo špitalskega mosta
v Theatergasse Nr. 44.

Kursi na Dunaji 5. sušca.

5% metaliki 65 fl. 10 kr.	Ažijo srebra 48 fl. 50 kr.
Narodno posojilo 76 fl. 40 kr.	Cekini 7 fl. 8 kr.

Odgovorni vrednik: Dr. Janez Bleiweis. — Natiskar in založnik: Jožef Blaznik.